

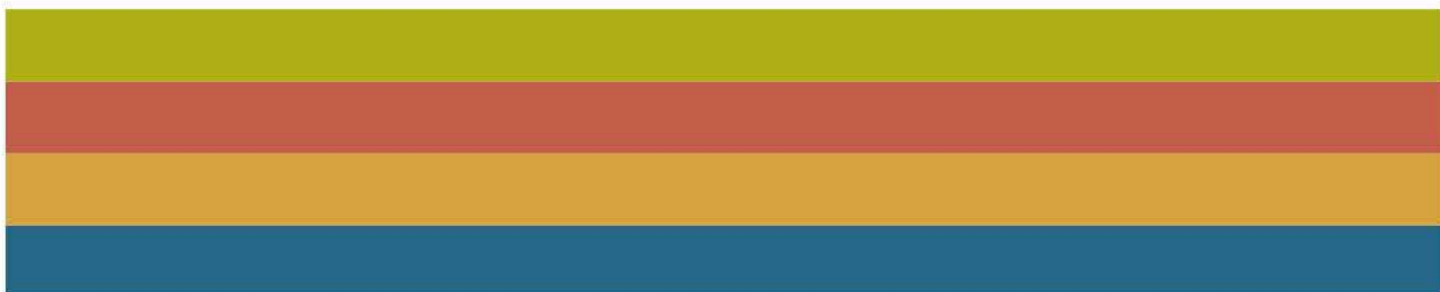

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Dijkversterking Zak van Zuid-Beveland

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport

2 oktober 2025 / projectnummer: 3947

1 Advies voor de inhoud van het MER

Waterschap Scheldestromen wil delen van het dijktraject Zak van Zuid-Beveland (zie figuur 1) versterken om in 2050 te voldoen aan de wettelijke waterveiligheidsnormen. De dijk beschermt de polders van de Zak van Zuid-Beveland tegen hoogwater vanuit de Westerschelde. Voor het (project)besluit hierover wordt een milieueffectrapport (MER) opgesteld. Het projectbesluit wordt opgesteld door het Waterschap en moet worden goedgekeurd door de Provincie Zeeland.

Voorafgaand aan het milieueffectrapport (MER) is een Notitie Reikwijdte en Detailniveau¹ (hierna: NRD) opgesteld voor de voorgenomen ontwikkeling. Gedeputeerde Staten van Zeeland heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna: de Commissie) gevraagd te adviseren over de inhoud van het op te stellen MER.

Essentiële informatie voor het MER

De Commissie constateert dat de NRD al ingaat op een groot deel van de onderwerpen die in het MER fase 1 en 2 moeten worden opgenomen. Wel ligt de focus vooral op technische aspecten (met detailuitwerkingen), waardoor er minder aandacht is voor belangrijke milieuthema's zoals natuur en landschap. Voor het mee kunnen wegen van het milieubelang in het besluit over dijkversterking Zak van Zuid-Beveland, moet het MER in ieder geval onderstaande informatie bevatten:

- **Toelichting op doelstellingen:** beschrijf de doelstellingen (ook met oog op klimaatverandering in relatie tot het UNESCO Geopark Schelde Delta en ontwikkeling van een duurzame delta²). Onderbouw daarbij het hoofddoel en nevendoelen.
- **Opgaven:** geef in het MER een publieksvriendelijke duiding van de veiligheidsopgave en de faalmechanismen per deeltraject. Betrek hierbij de uitgevoerde veiligheidsanalyses. Ga ook in op de opgaven voor de ruimtelijke kwaliteit. Het ruimtelijk kwaliteitskader is van belang om de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van de alternatieven te bepalen.
- **Ambities en meekoppelkansen:** Onderzoek in het MER of er opgaven en ambities van andere partijen relevant (kunnen) zijn voor het voornemen en welke meekoppelkansen er zijn om daaraan bij te dragen.
- **Alternatieven:** Geef een overzicht van de eerder overwogen alternatieven, die zijn afgefallen. Motiveer waarom deze zijn afgefallen, met speciale aandacht voor eventuele milieuaspecten die daarbij een rol hebben gespeeld. Werk naast de in de NRD beschreven alternatieven ook een alternatief uit met maximalisering van natuurlijke processen en daaraan gekoppelde natuurontwikkeling. Betrek hierbij een variant dat zich richt op aanslibbing in de vorm van een wisselpolder³.
- **Beoordelingskader en milieueffecten:** geef inzicht in de positieve en negatieve effecten van de alternatieven en varianten op natuur, landschap, archeologie en circulariteit.

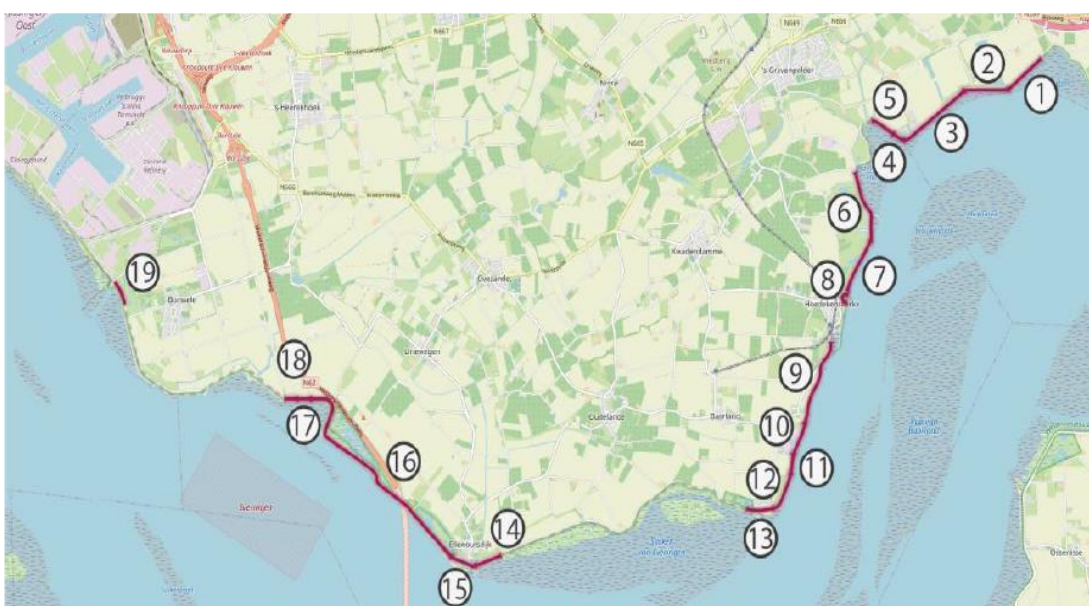
¹ Sweco en Waterschap Scheldestromen. 23 mei 2025. *Notitie reikwijdte en detailniveau Dijkversterking Zak van Zuid-Beveland*.

² Duurzame delta" verwijst naar een inspanning om het water- en energiesysteem van de Rijn-Maas-Scheldemonding duurzaam en klimaatbestendig te maken tegen 2050, zie ook de informatie op de [website van zwdelta](#).

³ Een wisselpolder, ook wel een opslibpolder genoemd, is een polder die ontstaat door natuurlijke processen, met name door het toevoegen van sediment uit waterwegen, om laaggelegen gebieden veiliger en hogers te maken, vooral in gebieden die te maken hebben met verzilting.

- **Totstandkoming voorkeursalternatief (VKA):** beschrijf de wijze waarop de milieueffecten van invloed zijn geweest voor het bepalen van het VKA.

In de volgende hoofdstukken beschrijft de Commissie in meer detail welke informatie het MER moet bevatten. Ze bouwt in haar advies voort op de NRD. Ze herhaalt slechts punten die ook in de NRD aan de orde komen als dat voor een goed begrip van het advies nodig is of als ze voorstelt de aanpak op onderdelen aan te passen.

Aanleiding MER

Het MER bestaat uit twee fases, waarbij in fase 1 de keuze van het voorkeursalternatief centraal staat (verkenningfase). Het voorkeursalternatief wordt in fase 2 (de planuitwerkingsfase) uitgewerkt in een

⁵ MIRT staat voor 'Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport'. De MIRT-spelregels gaan uit van vier fasen: voorbereidingsfase, verkenningsfase, planuitwerkingsfase en aanlegfase. Voor de mer-procedure zijn alleen de verkenningsfase en planuitwerkingsfase relevant.

door het Waterschap te nemen projectbesluit. Dit projectbesluit dient vervolgens door Gedeputeerde Staten van de provincie Zeeland te worden goedgekeurd middels een goedkeuringsbesluit.

Rol van de Commissie

De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten en neemt geen besluiten, dat doet de initiatiefnemer. De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt staan op de website. Deze zijn te vinden door nummer 3947 op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Doelen, opgaven, ambities en besluitvorming

2.1 Doelen

Logischerwijs vormt waterveiligheid de hoofddoelstelling, maar zijn er daarnaast diverse andere (neven)doelstellingen te benoemen zoals natuurontwikkeling. In het voortraject zijn bepaalde keuzes gemaakt en voor het MER is het van belang dat de gemaakte keuzes inzichtelijk zijn.

De Commissie wijst erop dat het plangebied van de dijkversterking is gelegen in het UNESCO Geopark de Schelde Delta⁶. De Schelde wordt hierin gezien als een zogeheten 'living lab' om te leren omgaan met klimaatverandering. Daarnaast is er vanuit het Geopark veel aandacht voor de kwaliteit van de delta en deltanatuur. In de zienswijzen wordt hier ook naar verwezen. De Commissie wijst erop dat het MER in deze context een belangrijke integrerende rol kan spelen voor het gebied. Dit kan door het in beeld brengen van de voor- en nadelen van een gebiedsgerichte aanpak en integrale gebiedsontwikkeling.

Dit houdt concreet in dat het MER:

- de institutionele omgeving van het project in kaart brengt voor het systeem van de Schelddelta;
- de doelen en problemen benoemt die spelen;
- de mogelijke meerwaarde aantoont van een integrale gebiedsontwikkeling, waarin zo aan veel mogelijke doelen recht wordt gedaan⁷.

Deze methode van werken kan een landelijk voorbeeld zijn voor de te volgen werkwijze bij andere dijkversterkingen. Ook de doelstellingen vanuit Programma Aanpak Grotere Wateren (PAGW), het ecologisch streefbeeld Rijn-Maas-Scheldemonding en Vogel- en Habitatrichtlijn zijn hierbij relevant.

Geef in het MER daarom een heldere omschrijving van de doelstellingen (hoofd- en neven doelstellingen) en onderzoek de meerwaarde van een integrale gebiedsontwikkeling. Bied inzicht in de eerder gemaakte keuzes en de rol die deze gespeeld hebben bij de totstandkoming van de huidige doelstellingen.

2.2 Opgaven

Duiding veiligheidsopgave en faalmechanismen

Het dijktraject is in 2020 getoetst aan de wettelijke normen voor waterveiligheid en in 2023 geactualiseerd op grond van het Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium. Figuur 3.1 in hoofdstuk 3 van de NRD met de veiligheidsopgave laat zien dat delen van het dijktraject een opgave hebben ter voorkoming van het optreden van diverse faalmechanismen⁸. In de NRD wordt geen aandacht gegeven aan de normering en is bijvoorbeeld het gehanteerde overslagcriterium (10 l/s/m⁻¹) niet goed vindbaar. Voor een goed begrip van de noodzaak en

⁶ Voor meer informatie, zie de [website van Geopark Schelde Delta](#).

⁷ In diverse zienswijzen is aangegeven dat "sober en doelmatig" niet hetzelfde is als "kostenminimaal".

⁸ Het bezwijken van een dijk kan verschillende oorzaken hebben. Dit zijn de zogenaamde faalmechanismen.

omvang van de benodigde dijkversterking is inzicht in deze normering belangrijk. Breng in het MER de te hanteren normen en uitgangspunten op duidelijke wijze in beeld.

De Commissie constateert dat de voor de ontwikkeling van de alternatieven gehanteerde uitgangspunten conservatief zijn. Hierdoor zijn de afmetingen van bijvoorbeeld pipingbermen⁹ over het algemeen relatief fors. Geef in het MER meer duiding aan de veiligheidsopgaven en faalmechanismen per deeltraject. Doe dit op basis van de uitgevoerde onderzoeken en betrek hierbij de rol van de gehanteerde (conservatieve) uitgangspunten. Neem in het MER ook een nadere onderbouwing op van de uitgangspunten voor de alternatieven.

Invulling van de opgave voor ruimtelijke kwaliteit

De NRD beschrijft dat bijdragen aan duurzaamheid, het creëren van maatschappelijke meerwaarde en de landschappelijke inpassing onderdeel zijn van de projectdoelstellingen. Dit is een invulling van ruimtelijke kwaliteit, zoals voorzien in het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)¹⁰. Niet duidelijk is hoe deze doelstellingen zijn geborgd in het project. In de NRD wordt verwezen naar het ruimtelijk kwaliteitskader (RKK), dat inzicht geeft in landschappelijke kenmerken en cultuurhistorische waarden van het gebied. Het RKK is echter geen bijlage van de NRD, waardoor het niet duidelijk is of de beschreven alternatieven tegemoet komen aan de gestelde ruimtelijke kwaliteitsopgave.

Het RKK wordt genoemd als belangrijk kader voor zowel het ontwerp als de beoordeling van de kansrijke oplossingsrichtingen. Het RKK biedt ook inzicht voor besluitvormers in de meerwaarde van het meekoppelen van belangen en doelen van andere partijen. De Commissie constateert dat het RKK een belangrijk onderdeel van het MER is om de uitvoerbaarheid van alternatieven te kunnen beoordelen. Voeg daarom het ruimtelijke kwaliteitskader toe aan het MER.

2.3 Ambities en meekoppelkansen

Het HWBP streeft ernaar om waterveiligheidsopgaven te verbinden met ruimtelijke opgaven en ambities, onder andere voor natuur, en ruimtelijke ontwikkelingen. De NRD vermeldt dat dit op twee verschillende manieren mogelijk is: inpassen of meekoppelen.

De Commissie adviseert en behoeve van uitwerking in het MER het volgende:

- Geef in het MER ook aan of er opgaven en ambities van andere partijen relevant (kunnen) zijn voor het voornemen en welke kansen er zijn om daaraan bij te dragen.
- Geef duidelijk aan of, en zo ja op grond van welke argumenten, bepaalde meekoppelkansen een rol spelen bij de totstandkoming van de alternatieven en het VKA.
- Beschrijf de milieueffecten van de meekoppelkansen, indien ze deel uitmaken van alternatieven of het VKA, op eenzelfde detailniveau als voor de dijkversterking.
- Ga vervolgens in op de mate waarin deze meekoppelkansen haalbaar zijn. Neem haalbare meekoppelkansen op in één of meerdere van de alternatieven.

---

⁹ Een pipingberm is een grondwerk, vaak van klei of een filter van grind/zand, dat wordt aangelegd aan de binnenzijde van een dijk om grondwaterstroming te concentreren.

¹⁰ Zie [Hoogwaterbeschermingsprogramma](#).

2.4 Beleidskader en besluitvorming

Geef in het MER aan welke wet- en regelgeving en welk beleid relevant zijn voor het voornemen en of het voornemen kan voldoen aan de randvoorwaarden die hieruit voortkomen. Ga daarbij in ieder geval in op:

- Europese regelgeving, waaronder de Vogel- en Habitatrichtlijn (het gebiedenspoor en het soortenspoor)), de Natuurherstelverordening¹¹ en de Kaderrichtlijn Water;
- nationaal beleid, zoals de Programmatische Aanpak Grote wateren (PAGW) met aandacht voor het ecologische streefbeeld Rijn-Maas- en Scheldemonding, het Nationaal waterprogramma, en het UNESCO Global Geopark¹²;
- water- en groenbeleid van de provincie Zeeland (omgevingsvisie, omgevingsverordening, regionaal waterprogramma) en het Waterschap Scheldestromen.

Geef in het MER aan hoe gezorgd wordt dat het milieubelang wordt meegewogen bij (de verschillende stappen van) de planuitwerking en het daaruit volgende projectbesluit. Daarnaast zullen andere besluiten genomen worden voor de realisatie van het voornemen. Geef aan welke besluiten dit zijn, wie daarvoor het bevoegde gezag is en wat globaal de tijdsplanning is.

2.5 Participatie en (internationale) samenwerking

Voor de keuze van het VKA bestaat formeel geen inspraakmoment. Wel wil Waterschap Scheldestromen de omgeving intensief betrekken bij dit besluit door bewoners en belanghebbenden te informeren en te consulteren. De Commissie onderschrijft het belang van het betrekken van de omgeving om relevante informatie te verzamelen en lokale belangen serieus te nemen. Vooral gezien de mogelijke ingrijpende gevolgen die het initiatief kan hebben voor omwonenden (verplaatsen en verlies van gronden).

De Commissie constateert dat, gezien de mogelijke impact van ontwikkelingen, participatie en samenwerking essentieel is. Beschrijf de wijze waarop lokale, maar ook regionale en internationale belanghebbenden, inclusief omwonenden, betrokken worden bij het project. Beschrijf ook wie in welke fase om advies worden gevraagd (bijvoorbeeld de Omgevingsdienst Zeeland, provincie Zeeland en de Commissie). Geef aan op welke wijze en wanneer dit is gedaan. Ga in op de manier waarop deze adviezen worden meegenomen in de voorbereiding op de besluitvorming, en de plan-, aanleg- en de gebruiksfase.

---

¹¹ De Natuurherstelverordening (NHV) richt zich op herstel van habitats en leefgebieden van soorten van de vogel- en habitatrichtlijn, waaronder kusthabitats (zie artikel 5, zevende lid NHV). Deze herstelopgaven kunnen mogelijk meegekoppeld worden met de te onderzoeken alternatieven. De NHV-opgaven komen ook terug in PAGW.

¹² Op 27 maart heeft UNESCO aan het in Nederland en België gelegen Schelde Deltagebied het 'UNESCO Global Geopark keurmerk' toegekend. UNESCO Geoparken zijn gebieden van internationale geologische waarde, waarin het beheer is gericht op bescherming, educatie, en duurzame ontwikkeling. Het landschap, het daarmee samenhangende cultureel erfgoed en de natuur zijn daarin cruciaal.

3 Referentie, voornemen en alternatieven

3.1 Referentiesituatie

Beschrijf de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de autonome ontwikkeling verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Ga bij deze beschrijving uit van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten.

Voor zover toekomstige ontwikkelingen nog onzeker zijn kan in het MER gebruik worden gemaakt van een gevoeligheidsanalyse. Dit is alleen relevant voor zover deze ontwikkelingen van invloed kunnen zijn op het te nemen besluit of andersom.

3.2 Voornemen

Beschrijf de voorgenomen activiteiten zo uitgebreid als nodig is om een goede effectbeschrijving en vergelijking van alternatieven mogelijk te maken. Geef inzicht in de activiteiten die plaatsvinden in de realisatiefase (aanleg/inrichting) en de eindsituatie (beheer, onderhoud en gebruik). Besteed onder meer aandacht aan de fasering en doorlooptijd van de uitvoering.

Maak voor het in beeld brengen van de huidige situatie in het plangebied gebruik van duidelijk kaartmateriaal en lengte- en dwarsprofielen. Zoom specifiek in op locaties waar alternatieven en varianten zich van elkaar onderscheiden en waar zich lokaal knelpunten of kansen kunnen voordoen.

Breng in het MER niet alleen de 'worst case' situatie in beeld (bijvoorbeeld de maximale afmetingen van de dijk), maar ook een realistisch beeld van een verder geoptimaliseerd ontwerp. Het beschrijven van de 'worst case' situatie is nodig om ervoor te zorgen dat effecten niet worden onderschat. Het is ook nodig voor omwonenden en andere belanghebbenden om een realistisch beeld te krijgen van de te verwachten nieuwe situatie.

3.3 Alternatievenafweging en onderbouwing

De NRD beschrijft alternatieven die in het MER beoordeeld gaan worden. Deze alternatieven volgen uit het voorafgaande 'zeefproces'. Bij de zogeheten eerste 'zeving' (zeef 0) zijn mogelijke bouwstenen verzameld en gefilterd, waarbij diverse bouwstenen zijn afgevalen. De kansrijke bouwstenen zijn vervolgens gebruikt voor de samenstelling van mogelijke oplossingsrichtingen voor elk dijkvak.

Met zeef 1 zijn, voorafgaand aan het opstellen van de NRD, alle mogelijke alternatieven beoordeeld aan de hand van technische haalbaarheid, realiseerbaarheid en probleemoplossend vermogen. Deze beoordeling vond plaats op basis van 'expert

judgement' en heeft geleid tot de keuze tot een zestal kansrijke alternatieven voor de drie deelgebieden gezamenlijk. De NRD vormt de start van zeef 2, waarbij het VKA wordt geselecteerd. De Commissie mist in ieder geval één alternatief waarin een 'wisselpolder'¹³ betrokken is, waarbij de indruk is ontstaan dat deze in een vroeg stadium is afgefallen. In de zienswijzen is beschreven dat dit bijdraagt aan waterveiligheid in relatie tot de zeespiegelstijging, ecologische waterkwaliteit (KRW) en herstel van estuariene natuur.¹⁴

De dijk zal in een aantal trajecten binnendijs meer ruimte gaan innemen, waardoor functies voor landbouw en recreatie verplaatst gaan worden. Dit kan kansen opleveren om de landschappelijke kwaliteit te verbeteren. Het MER kan in enkele varianten laten zien wat een meer of minder vergaande betrokkenheid van het Waterschap daarin aan milieu- en landschapswinst kan opleveren. Daarnaast zijn er ook andere alternatieven denkbaar waarin uitgegaan wordt van maximalisering van natuurlijke processen en natuurontwikkeling.

De Commissie adviseert om in het MER de te onderzoeken alternatieven nader te onderbouwen. Geef ook een overzicht van de eerder overwogen alternatieven, die al zijn afgefallen. Maak het overzicht navolgbaar door per alternatief te motiveren waarom deze zijn afgefallen, met speciale aandacht voor eventuele milieuaspecten die daarbij een rol hebben gespeeld. Werk ook alternatieven uit die zich richten op maximalisering van natuurlijke processen en daaraan gekoppelde natuurontwikkeling, zoals een variant met aanslibbing (wisselpolder).

Voorkeursalternatief (VKA)

Presenteer in het MER het eindresultaat dat de voorkeur heeft, het voorkeursalternatief (hierna: VKA). Beschrijf de (milieu)afwegingen en de optimalisaties die daarbij zijn gemaakt. Vergelijk de milieueffecten met die van de onderzochte alternatieven/varianten én de referentiesituatie. Deze informatie is van belang voor het informeren van besluitvormers, belanghebbenden en omwonenden over de keuze van het VKA.

---

¹³ Een wisselpolder, ook wel obslipolder genoemd, is een polder die ontstaat door natuurlijke processen, met name door het toevoegen van sediment uit waterwegen, om laaggelegen gebieden veiliger en hogers te maken, vooral in gebieden die te maken hebben met verzilting.

¹⁴ Zie de zienswijzen van het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN), het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW), de Zeeuwse Milieufederatie, Natuurmonumenten en het Zeeuws landschap.

4 Beoordelingskader en milieueffecten

4.1 Algemeen

Onderzoek de alternatieven in het MER vooral op de aspecten die voor de keuze tussen de alternatieven onderscheidend zijn. Dat betekent dat verschillen tussen alternatieven en varianten duidelijk zichtbaar worden en dat toetsing aan wettelijke normen, projectdoelen en randvoorwaarden mogelijk is. Het detailniveau moet zodanig zijn, dat een goed onderbouwde keuze voor het VKA kan worden gemaakt, waarbij het milieubelang volwaardig kan worden meegewogen. Geef aan hoe in de planuitwerkingsfase wordt omgegaan met aspecten die in de verkenningsfase nog niet (in detail) worden onderzocht. Denk daarbij bijvoorbeeld aan nadere detaillering van het ontwerp, maatwerkoplossingen, uitwerking van ruimtelijke kwaliteitsmaatregelen en meekoppelkansen.

4.2 Beoordelingskader

In paragraaf 5.1 van de NRD is een tabel opgenomen over het te hanteren beoordelingskader. Houd voor het MER in algemene zin rekening met de volgende aandachtspunten:

- Maak onderscheid tussen beoordelingscriteria die inzicht geven in de mate waarin de projectdoelstellingen worden gerealiseerd (doelbereik) en criteria waarmee andere effecten worden beoordeeld.
- Zorg dat de effectbeoordeling navolgbaar en consistent is en waar nodig gekwantificeerd.
- Maak een onderscheid tussen de effecten in de realisatiefase (aanleg/inrichting) en de eindsituatie (beheer, onderhoud en gebruik).
- Motiveer voor de verschillende thema's de omvang van het gehanteerde studiegebied.
- Besteed aandacht aan cumulatie van effecten.
- Onderbouw, indien aan de orde, de keuze van rekenregels/-modellen en van de gegevens waarmee de effecten van het voornemen worden bepaald. Ga ook in op de onzekerheden in deze bepaling.
- Geef aan of en welke mitigerende maatregelen mogelijk zijn en in welke mate hierbij de effecten verminderd worden.

4.3 Natuur

Algemeen

De NRD beschrijft op de pagina's 30–33 dat in het MER wordt ingegaan op de gevolgen voor Natura 2000-gebieden, beschermde soorten, Natuurwerk Zeeland (NNZ), 'overige beschermde gebieden' (inclusief KRW), overige beschermde flora en fauna en biodiversiteit. Hieruit kan worden afgeleid dat het voornemen is om gevolgen voor habitattypen *kwantitatief* en gevolgen voor soorten met instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe *kwantitatief* te onderzoeken.

De Commissie adviseert om de gevolgen voor zowel habitattypen als soorten die deel uitmaken van de instandhoudingsdoelstellingen *kwantitatief* te onderzoeken. Reden hiervoor

is dat het beschermingsregime gelijk is en mogelijk juist gevolgen voor (leefgebieden van) soorten onderscheidend zijn bij de alternatievenbeoordeling. Ook adviseert de Commissie om in het MER te verduidelijken wat bedoeld wordt met 'overige beschermde gebieden (inclusief) KRW'.

Schets de relevante ingreep-effectrelaties in de aanleg- en gebruiksfase waaronder (tijdelijk en/of permanent) oppervlakteverlies, geluidsverstoring boven en onder water, visuele verstoring, gevolgen voor de waterkwaliteit (zoals vertroebeling) en eventuele binnendijkse (al dan niet tijdelijke) veranderingen in het grondwaterpeil en stikstofdepositie. Ga ook in op maatregelen die juist kansen bieden om de instandhoudingsdoelstellingen beter binnen bereik te brengen of houden.¹⁵ In onderstaande paragrafen geeft de Commissie een aantal aandachtspunten voor het MER voor natuur.

Natura 2000-gebieden

Natuur boven water

Gelet op de doorlooptijd van de aanleg acht de Commissie het van belang om ook de gevolgen van de realisatiefase kwantitatief te beschrijven per type ingreep- en effectrelatie. Houd bij soorten ook rekening met de verschillende functies zoals in het [Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe](#) beschreven. Ga na of er activiteiten zijn die in samenhang met de dijkversterking tot een versterkt negatief (of positief) effect kunnen leiden. Als betoogd wordt dat vogels die gebruik maken van hoogwatervluchtplaatsen kunnen uitwijken dan moet worden onderbouwd dat dit niet leidt tot energieverlies en daardoor een verhoogde sterfte.

Natuur onder water

Ga na wat de gevolgen zijn voor de natuur onder water, waaronder (trek)vissen en zeezoogdieren, door onder andere vertroebeling¹⁶, onderwatergeluid en eventueel door veranderingen in de waterkwaliteit.

Stikstofdepositie

Het voornemen kan in de realisatiefase mogelijk een toename van stikstofdepositie op al (naderend) overbelaste Natura 2000-gebieden (en NNZ-gebieden) veroorzaken. In de NRD staat dat stikstofberekeningen worden uitgevoerd in MER fase 2 om gevolgen van de realisatiefase te bepalen. De Commissie wijst erop dat maatregelen om ongeoorloofde gevolgen voor Natura 2000-gebieden te voorkomen mogelijk relevant zijn bij het bepalen van het VKA. Ze adviseert om in MER fase 1 een verkennende AERIUS-berekening uit te voeren. Betrek bij de verkenning ook alle redelijkerwijs inzetbare brongerichte maatregelen (waaronder inzet elektrisch materieel).

Beoordeling van de gevolgen

Als op grond van objectieve gegevens niet kan worden uitgesloten dat het voornemen, afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten, significante gevolgen kan hebben voor Natura 2000-gebieden moet een Passende Beoordeling opgesteld worden. Houd er rekening mee dat (uiteindelijk) een Passende Beoordeling verplicht is als mitigerende maatregelen en/of interne of externe saldering bij de effectbeoordeling worden betrokken. In het MER kan, indien aan de orde, een doorkijk naar een ADC-toets worden opgenomen. Uit

¹⁵ Zie de zienswijzen van het ministerie van LNV, het ministerie van IenW, de Zeeuwse Milieufederatie, Natuurmonumenten en het Zeeuws landschap.

¹⁶ Ga ook na of eventuele vertroebeling van invloed kan zijn op visetende watervogels met instandhoudingsdoelstellingen.

de wetgeving volgt dat een project of plan alleen doorgang kan vinden als de zekerheid bestaat dat de natuurlijke kenmerken niet worden aangetast, of de ADC-toets¹⁷ met succes wordt doorlopen. Voor de verkenningsfase betekent dit dat de gevolgen voor Natura 2000-gebieden naast de veiligheidsopgave leidend kunnen zijn voor de totstandkoming van het VKA.

De Commissie adviseert om in de (eventueel benodigde) Passende Beoordeling in beeld te brengen of het zeker is dat het project de natuurlijke kenmerken van het gebied niet aantast. In de Passende Beoordeling mogen mitigerende maatregelen worden meegenomen.

Natuurnetwerk Zeeland (NNZ)

Breng de NNZ-gebieden in beeld die door de dijkversterking beïnvloed kunnen worden. Ga in het MER in op de effecten op de ecologische kenmerken en waarden van het NNZ. Houd, wanneer aantasting van de ecologische kenmerken en waarden kan optreden, ook rekening met externe werking¹⁸. Geef dan een beschouwing van mogelijke mitigerende maatregelen waaronder aanleg in de ecologisch minst kwetsbare periode. Als na het doorlopen van een (in het MER te beschrijven) toets aan het 'nee tenzij'-principe (zie Omgevingsverordening Zeeland) blijkt dat compensatie nodig is, moet worden aangegeven hoe deze wordt vormgegeven om de ecologische samenhang van het NNZ te waarborgen. Neem indien aan de orde een (aanzet voor) een compensatieplan op in het MER om aannemelijk te maken dat de ecologische samenhang van het NNZ in stand blijft.

Beschermde soorten en biodiversiteit

Beschrijf de beschermde soorten en soorten van de rode lijst¹⁹ die in het studiegebied voor zover die door het voornemen beïnvloed kunnen worden. Doe dit voor zover relevant voor de aanleg- en eindfase afzonderlijk. Geef deze aan op kaart en geef aan of de beschikbare gegevens volledig zijn. Beschrijf per relevante soort in hoeverre verbodsbepalingen overtreden worden en wat de gevolgen kunnen zijn voor de te behouden of te bereiken gunstige staat van instandhouding.

Houd ten aanzien van natuur rekening met mitigerende en eventueel compenserende maatregelen. Motiveer, indien een vergunning voor flora- en fauna-activiteiten nodig is, op grond waarvan wordt verondersteld dat die kan worden verleend. Beschrijf wat in dit verband onder biodiversiteit wordt verstaan, wat de gevolgen van de dijkversterking zijn, rekening houdend met meekoppelkansen.²⁰

---

¹⁷ De ADC-toets bestaat op grond van artikel 10.24 lid 2 van de Omgevingswet uit de volgende vragen: A: is er een alternatieve oplossing voorhanden? D: dient de activiteit een dwingende reden van groot algemeen belang? C: zijn compenserende maatregelen mogelijk om de gevolgen teniet te doen?

¹⁸ Het NNZ kent (beperkte) externe werking, zie Omgevingsverordening Zeeland.

¹⁹ Op de rode lijsten staan (ernstig) bedreigde, kwetsbare en gevoelige planten en dieren in Nederland, van belang bij beleid en natuurbeheer.

²⁰ Zie voor de 'biodiverse dijk' als meekoppelkans ook de aanbevelingen in de zienswijze van het Zeeuw Landschap. Verder kan ook gedacht worden aan creëren semi-open verbinding tussen de Zwaakse Weel en de Schelde.

4.4 Landschap, cultureel erfgoed en archeologie

Landschap en cultureel erfgoed

Het landschap van de Zak van Zuid-Beveland wordt gekenmerkt door een bewogen geschiedenis van oorlogen, landverliezen en landaanwinningen. Een belangrijk element daarvan is de aanwezigheid van oude dijken, die als gevolg van landaanwinning binnendijs zijn komen te liggen. Dit vraagt om speciale aandacht in het MER voor de vormgeving en inrichting van de plekken waar de historische dijken uitkomen op de versterkte zeedijk. Een vergelijkbare situatie doet zich voor waar de versterkte dijk de historische uitmonding van de Zwaakse Weel kruist. Onderzoek of dit een koppelkans is om het binnendijkse landschap te verbinden met het buitendijkse.

Een cultuurhistorische opgave en ook koppelkans betreft de vormgeving van de dijkversterking bij het Rijksmonument Fort Ellewoutsdijk. Het terugbrengen van de historische ligging in het water zou mogelijk hersteld kunnen worden.

De NRD kiest er terecht voor om de mogelijkheden en effecten in beeld te brengen op het niveau van belevingswaarden, waarmee niet alleen tegemoet gekomen wordt aan de lokale gemeenschappen, maar ook aan die van de recreant. Geadviseerd wordt om de mogelijke landschappelijke meerwaarde of inpassing te verbeelden met visualisaties. Maak deze visualisaties vanaf ooghoogte, van dichtbij en van grotere afstand. Voeg er een beschrijving van het beeld aan toe en een kaart met de positie van de waarnemer. Kies standpunten waar de veranderingen goed te zien zijn, zoals veelgebruikte fiets- of wandelroutes, en plekken waar de meeste waarnemingen plaatsvinden

Archeologische waarden

De NRD besteedt terecht aandacht aan de archeologische (verwachting)waarden. Op plaatsen waar de archeologische verwachtingswaarden hoog zijn en bodemberoerende activiteiten voorzien, kan het verstandig zijn om als onderdeel van het MER de eerste stappen van de archeologische monumenten cyclus te doorlopen²¹. Daarmee kunnen risico's op toevallige aantastingen verkleind worden door er rekening mee te houden in het opstellen van alternatieven.

4.5 Circulariteit

De NRD geeft aan dat onderzocht zal worden of de dijkversterking kan bijdragen aan opgaven en ambities van het waterschap en andere partijen voor circulariteit. Hierbij wordt bijvoorbeeld gedacht aan beperking van gebruik van primaire grondstoffen.

Ga in het MER ook in op de kansen die het project biedt om hieraan een bijdrage te leveren door het beperken van energiegebruik, gebruik van energiezuinig materieel en hergebruik van grondstoffen en materialen. Geef indicatief inzicht in de mogelijkheden om een volledig gesloten grondbalans te realiseren. Besteed hierbij aandacht aan de grondbalans, kwaliteit en energiegebruik. De circulaire peiler die eerder is opgesteld voor de dijkversterking bij Grebbedijk biedt mogelijk nuttige aanknopingspunten²².

²¹ <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/archeologische-monumentenzorg/cyclus-van-zeven-stappen>.

²² [Advies Commissie MER Circulaire Peiler Grebbedijk](#).

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Advies van de Commissie over het op te stellen MER

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep geeft aan welke onderwerpen naar zijn mening moeten worden behandeld in het MER en met welke diepgang. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

■■■■■■■■■■

■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■

■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■ (secretaris)

■■■■■■■■■■

■■■■■■■■■■ (voorzitter)

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport wordt opgesteld

Besluit over het voorkeursalternatief (VKA).

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor projecten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een milieueffectrapport (MER) vereist zijn. Uit Bijlage V van het Omgevingsbesluit onder de Omgevingswet volgt om welke projecten het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om een project in de categorie K4 van bijlage V van het Omgevingsbesluit (werken ter beperking van overstromingen).

Bevoegd gezag besluit

Dagelijks Bestuur Waterschap Scheldestromen.

Initiatiefnemer besluit

Dagelijks Bestuur Waterschap Scheldestromen.

Bevoegd gezag mer-procedure

Gedeputeerde Staten Provincie Zeeland.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen en adviezen gelezen die het bevoegd gezag tot en met 15 september 2025 heeft toegestuurd. Ze heeft ze in haar advies verwerkt, voor zover relevant voor het MER.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft gebruikt?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3947](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e info@commissiener.nl
w commissiener.nl